

การพัฒนาหลักสูตรสาขาวิชาจิตวิทยาโดยอาศัยบริบทพื้นที่

และอัตลักษณ์สถาบันสงฆ์: บทวิเคราะห์เชิงวิชาการ

มจร. วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี

CURRICULUM DEVELOPMENT IN PSYCHOLOGY BASED ON LOCAL
CONTEXT AND MONASTIC INSTITUTIONAL IDENTITY: AN ACADEMIC
ANALYSIS FROM MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY,
PATTANI BUDDHIST COLLEGE

¹ณัฐวุฒิ พรรณศรี, ²สุภารัตน์ ลิ้มดำรงค์, ³ปัทวิกาญจน์ แก้วศรีหน่อ,

⁴พระครูสุตกิจสโมสร และ ⁵วีรศักดิ์ บุญญดิษฐ์

¹Nattawut Pannasri, ²Suparat Limdamrong, ³Pattawikan Kaewsrinor,

⁴Phrakhusutakitsamoson and ⁵Veerasak Boonyadit

^{1,2,3}มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ประเทศไทย

^{4,5}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

^{1,2,3}Prince of Songkla University, Thailand

^{4,5}Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

¹Nattawut_Pannasri@gmail.com, ⁵Veerasak_Boonyadit@gmail.com

Received: June 2, 2025; **Revised:** November 26, 2025; **Accepted:** December 30, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสาขาวิชาจิตวิทยา โดยอาศัยบริบทพื้นที่และอัตลักษณ์ของสถาบันสงฆ์ กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี โดยใช้การวิเคราะห์เอกสาร แนวคิด ทฤษฎีด้านการพัฒนาหลักสูตร จิตวิทยา และ

¹ นักศึกษา สาขาวิชาจิตวิทยา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

² นักศึกษา สาขาเทคโนโลยีและนวัตกรรม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

³ นักศึกษา สาขาวิชาจิตวิทยา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

⁴ อาจารย์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี

⁵ อาจารย์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี

พุทธจิตวิทยาเป็นกรอบในการศึกษา ผลการวิเคราะห์พบว่า การพัฒนาหลักสูตรจิตวิทยาในบริบทพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้จำเป็นต้องคำนึงถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรม ศาสนา และบริบททางสังคมที่มีความอ่อนไหว พร้อมทั้งสะท้อนอัตลักษณ์ของสถาบันสงฆ์ที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และการรับใช้สังคม หลักสูตรที่เหมาะสมควรบูรณาการองค์ความรู้ด้านจิตวิทยาสมัยใหม่เข้ากับพุทธจิตวิทยา เน้นการเรียนรู้เชิงประสบการณ์และการบริการวิชาการแก่ชุมชน เพื่อเสริมสร้างศักยภาพผู้เรียนให้สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ทางจิตวิทยาในการดูแลสุขภาพทางจิตใจ การอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม และการสร้างสันติสุขอย่างยั่งยืน บทความนี้เสนอว่าการพัฒนาหลักสูตรบนฐานบริบทพื้นที่และอัตลักษณ์สถาบันสงฆ์จะช่วยยกระดับคุณภาพบัณฑิตและเพิ่มบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาในการพัฒนาสังคมในพื้นที่ชายแดนใต้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ : การพัฒนาหลักสูตร, จิตวิทยา, พุทธจิตวิทยา, สถาบันสงฆ์, พื้นที่ชายแดนใต้

Abstract

This academic article aims to analyze the development of a psychology curriculum based on local context and the identity of a monastic higher education institution, using Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Pattani Buddhist College, as a case study. The study employs documentary analysis and theoretical frameworks from curriculum development, psychology, and Buddhist psychology. The findings indicate that curriculum development in the context of Thailand's southern border provinces must take into account cultural and religious diversity as well as the socially sensitive conditions of the area, while also reflecting the monastic institutional identity that emphasizes moral development, ethical values, and social engagement. An appropriate psychology curriculum should integrate modern psychological knowledge with Buddhist psychology and emphasize experiential learning and community-based services. This approach enhances students' capacity to apply psychological knowledge to promote mental well-being, foster peaceful coexistence in a multicultural society, and contribute to sustainable peacebuilding. The article argues that curriculum development grounded in local context and monastic institutional identity can enhance graduate quality and strengthen the role of higher education institutions in social development within the southern border provinces.

Keywords: Curriculum development, Psychology, Buddhist psychology, Monastic institution, Southern border provinces

บทนำ

การพัฒนาหลักสูตรการศึกษาในระดับอุดมศึกษาจำเป็นต้องคำนึงถึงทั้งมาตรฐานวิชาการ ความต้องการของสังคม และบริบทเฉพาะของพื้นที่และสถาบัน (Tyler, 1949; Taba, 1962) โดยเฉพาะในสถาบันอุดมศึกษาที่มีอัตลักษณ์เฉพาะ เช่น สถาบันสงฆ์ ซึ่งมีพันธกิจในการผลิตบัณฑิตที่มีทั้งความรู้ทางวิชาการและคุณธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560) เช่น วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมและพุทธศาสนา การพัฒนาหลักสูตรสาขาวิชาจิตวิทยาในบริบทดังกล่าวจึงต้องอาศัยกรอบคิดเชิงบูรณาการระหว่างจิตวิทยาสมัยใหม่ พุทธจิตวิทยา และความเข้าใจบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของพื้นที่ (Lickona, 1991; พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2559) ซึ่งแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรตามบริบทพื้นที่ (context-based curriculum) เน้นการออกแบบเนื้อหาและประสบการณ์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสภาพสังคม วัฒนธรรม และปัญหาที่แท้จริงของชุมชน (Print, 1993) ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ศาสนา และประวัติศาสตร์ความขัดแย้ง ส่งผลโดยตรงต่อสุขภาวะทางจิตใจของประชาชน ทำให้หลักสูตรจิตวิทยาควรให้ความสำคัญกับจิตวิทยาชุมชน จิตวิทยาข้ามวัฒนธรรม และจิตวิทยาเพื่อสันติภาพ (Sue & Sue, 2016) อีกทั้งในการบูรณาการบริบทพื้นที่ดังกล่าวเข้ากับหลักสูตรจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้ทางทฤษฎีกับสถานการณ์จริง และพัฒนาความสามารถในการนำความรู้ไปใช้เพื่อแก้ไขปัญหาสังคมอย่างเหมาะสม (Biggs & Tang, 2011)

ประกอบกับ สถาบันสงฆ์มีอัตลักษณ์สำคัญคือการจัดการศึกษาที่มุ่งพัฒนาปัญญา คุณธรรม และการรับใช้สังคมตามหลักพระพุทธศาสนา (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560) แนวคิดพุทธจิตวิทยา ซึ่งอธิบายธรรมชาติของจิต กระบวนการเกิดทุกข์ และการพัฒนาจิตเพื่อความหลุดพ้น สามารถนำมาบูรณาการกับจิตวิทยาสมัยใหม่ได้อย่างสอดคล้อง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2559) ดังนั้น ในการจัดการเรียนการสอนจิตวิทยาของสถาบันสงฆ์จึงไม่เพียงมุ่งเน้นการอธิบายพฤติกรรมมนุษย์ในเชิงวิทยาศาสตร์ แต่ยังเน้นการพัฒนาจิตใจ คุณธรรม และการฝึกสติ สมาธิ และปัญญา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการศึกษาด้านจริยธรรมและการพัฒนาคนทั้งมิติภายในและภายนอก (Lickona, 1991)

เนื่องจาก การพัฒนาหลักสูตรสาขาวิชาจิตวิทยาในบริบทของวิทยาลัยสงฆ์ปัตตานีจึงควรยึดหลักการสำคัญ ได้แก่ 1) การคงไว้ซึ่งมาตรฐานวิชาการด้านจิตวิทยาตามกรอบคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา 2) การบูรณาการพุทธจิตวิทยาเป็นแกนกลางของหลักสูตร และ 3) การเชื่อมโยงการเรียนรู้กับการบริการชุมชนและการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (service learning) โดยที่ แนวคิด

การเรียนรู้เชิงประสบการณ์จะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาทั้งความรู้ ทักษะ และเจตคติ ผ่านการลงมือปฏิบัติจริงในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับหลักการศึกษิตตามแนวพุทธที่เน้นการปฏิบัติควบคู่กับการเรียนรู้ทางทฤษฎี (Kolb, 1984; Biggs & Tang, 2011)

สรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรสาขาวิชาจิตวิทยาโดยอาศัยบริบทพื้นที่และอัตลักษณ์สถาบันสงฆ์ เป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยการบูรณาการองค์ความรู้จากจิตวิทยาสมัยใหม่ พุทธจิตวิทยา และสังคมศาสตร์ เพื่อให้หลักสูตรสามารถตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของสังคมพหุวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ หลักสูตรดังกล่าวจะมีบทบาทสำคัญในการผลิตบัณฑิตที่มีความรู้คู่คุณธรรม และสามารถนำองค์ความรู้ไปใช้ในการพัฒนาสังคมและสร้างสันติสุขอย่างยั่งยืน

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาหลักสูตรสาขาวิชาจิตวิทยาสำหรับ มจร วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี จำเป็นต้องคำนึงถึงแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร บริบทพื้นที่และความหลากหลายทางวัฒนธรรม และอัตลักษณ์ของสถาบันสงฆ์ การบูรณาการความรู้ทางจิตวิทยากับหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ความสามารถทางจิตวิทยา พร้อมทั้งมีคุณธรรมและจริยธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการช่วยเหลือชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการวิเคราะห์นี้จะพิจารณาถึงความสำคัญของการปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนท้องถิ่น และการเสริมสร้างอัตลักษณ์ของสถาบันสงฆ์ในการผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ความสามารถทางจิตวิทยา พร้อมทั้งมีคุณธรรมและจริยธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรจิตวิทยา

1. แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาหลักสูตร (Curriculum Development Theory)

การพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนและต้องอาศัยความเข้าใจในทฤษฎีและแนวคิดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง การเลือกใช้ทฤษฎีใดในการพัฒนาหลักสูตรขึ้นอยู่กับบริบททางการศึกษา วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ และความต้องการของผู้เรียน การผสมผสานทฤษฎีต่างๆ เข้าด้วยกัน อาจเป็นแนวทางที่ดีที่สุดในการพัฒนาหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและสังคม ซึ่งการพัฒนาหลักสูตร (Curriculum Development) หมายถึง กระบวนการอย่างเป็นระบบในการวางแผน ออกแบบ สร้าง ปรับปรุง และประเมินหลักสูตร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ทางการศึกษาที่กำหนดไว้ หลักสูตรที่ดีควรมีความสอดคล้องกับปรัชญาการศึกษา ความต้องการของผู้เรียน สภาพสังคม และความก้าวหน้าทางวิชาการ ผู้เขียนจะขออธิบาย ดังนี้

แนวคิดการพัฒนาหลักสูตร เป็นกระบวนการที่ซับซ้อนและต่อเนื่อง ซึ่งเกี่ยวข้องกับ การวางแผน ออกแบบ สร้าง และประเมินหลักสูตรเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในบริบทของการพัฒนาหลักสูตรสาขาวิชาจิตวิทยาสำหรับ มจร วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี แนวคิดพื้นฐานที่ควรพิจารณา ได้แก่ 1) **หลักสูตรอิงสมรรถนะ** เน้นการพัฒนาความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนในการปฏิบัติงานจริง หลักสูตรควรระบุสมรรถนะที่คาดหวังไว้อย่างชัดเจน และออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินผลให้สอดคล้องกับสมรรถนะเหล่านั้น 2) **หลักสูตรบูรณาการ** ส่งเสริมการเชื่อมโยงความรู้จากศาสตร์ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถมองเห็นภาพรวมและนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในบริบทของ มจร วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี การบูรณาการความรู้ทางจิตวิทยากับหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งสำคัญ 3) **หลักสูตรที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง** ให้ความสำคัญกับความต้องการ ความสนใจ และศักยภาพของผู้เรียน หลักสูตรควรมีความยืดหยุ่นและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทาง การเรียนรู้ของตนเอง

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบหลักสูตรสาขาวิชาจิตวิทยาสำหรับ มจร วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ได้แก่ 1) **ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม** ของ Albert Bandura: เน้นความสำคัญของการเรียนรู้ผ่านการสังเกต การเลียนแบบ และการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม หลักสูตรควรส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง และมีโอกาสในการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลต่าง ๆ ในชุมชน 2) **ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา** ของ Jean Piaget: อธิบายถึงขั้นตอนพัฒนาการทางสติปัญญาของมนุษย์ หลักสูตรควรออกแบบให้สอดคล้องกับระดับพัฒนาการของผู้เรียน และส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการสร้างสรรค์ 3) **ทฤษฎีการเรียนรู้โดยการค้นพบ** ของ Jerome Bruner: สนับสนุนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองผ่านการ

สำรวจ การทดลอง และการค้นพบ หลักสูตรควรจัดกิจกรรมที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสงสัยใคร่รู้ และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง

ความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตรมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ เนื่องจาก 1) *จะต้องกำหนดทิศทาง* หลักสูตรเป็นแผนที่นำทางที่ชัดเจนสำหรับครูผู้สอนและผู้เรียน 2) *จะต้องปรับปรุงคุณภาพการศึกษา* หลักสูตรที่ดีจะช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น 3) *จะต้องตอบสนองความต้องการ* หลักสูตรที่ได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสมจะตอบสนองความต้องการของผู้เรียน สังคม และตลาดแรงงาน และ 4) *จะต้องส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต* หลักสูตรควรส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะและความรู้ที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต

องค์ประกอบสำคัญของหลักสูตร ประกอบไปด้วย 1) *วัตถุประสงค์ (Objectives)* สิ่งที่ผู้เรียนควรจะสามารถทำได้หลังจากการเรียนรู้ 2) *เนื้อหา (Content)* ความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ที่ผู้เรียนจะได้เรียนรู้ 3) *กิจกรรมการเรียนรู้ (Learning Activities)* วิธีการที่ผู้เรียนจะได้เรียนรู้เนื้อหา เช่น การบรรยาย การอภิปราย การทำโครงงาน และ 4) *การประเมินผล (Evaluation)* วิธีการวัดว่าผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ เป็นต้น

สรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการเชิงระบบที่มุ่งออกแบบการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับเป้าหมายทางการศึกษา ความต้องการของผู้เรียน และบริบทของสังคม ทฤษฎีคลาสสิกที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง ได้แก่ รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของ Tyler (1949) ซึ่งเสนอองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ คือ 1) จุดมุ่งหมายทางการศึกษา 2) ประสิทธิภาพการเรียนรู้ 3) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และ 4) การประเมินผล อีกทั้ง แนวคิดของ Tyler ยังช่วยให้การพัฒนาหลักสูตรมีโครงสร้างชัดเจน และสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับหลักสูตรจิตวิทยาในสถาบันสงฆ์ โดยกำหนดจุดมุ่งหมายที่ครอบคลุมทั้งความรู้ทางวิชาการและการพัฒนาคุณธรรมของผู้เรียน (Tyler, 1949) นอกจากนี้ Taba (1962) ได้เสนอแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรจากฐานราก (grassroots approach) ซึ่งเน้นบทบาทของผู้สอนและบริบทพื้นที่ในการออกแบบหลักสูตร แนวคิดดังกล่าวมีความเหมาะสมอย่างยิ่งกับการพัฒนาหลักสูตรในวิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ซึ่งต้องอาศัยความเข้าใจบริบทสังคมพหุวัฒนธรรมและปัญหาพื้นที่เป็นฐานสำคัญของการเรียนรู้

2. แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรตามบริบทพื้นที่ (Context-Based Curriculum)

การพัฒนาหลักสูตรตามบริบทพื้นที่ เป็นแนวทางการจัดการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยงการเรียนรู้เข้ากับสภาพแวดล้อมและความต้องการของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในตนเองและสังคม สามารถนำความรู้และทักษะไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาและ

พัฒนาท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม การพัฒนาหลักสูตรตามบริบทพื้นที่จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพและมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

หลักการพื้นฐานของการพัฒนาหลักสูตรตามบริบทพื้นที่ การพัฒนาหลักสูตรตามบริบทพื้นที่ ควรยึดหลักการพื้นฐานดังต่อไปนี้ 1) *การมีส่วนร่วม* เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย เช่น ครู ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้เรียน มีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย เนื้อหา และวิธีการจัดการเรียนรู้ 2) *การวิเคราะห์บริบท* ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และทรัพยากรในท้องถิ่นอย่างละเอียด เพื่อนำมาใช้ในการออกแบบหลักสูตร 3) *ความยืดหยุ่น* ออกแบบหลักสูตรให้มีความยืดหยุ่น สามารถปรับเปลี่ยนเนื้อหาและวิธีการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียน 4) *การบูรณาการ* บูรณาการเนื้อหาจากหลากหลายสาขาวิชาเข้าด้วยกัน เพื่อให้ผู้เรียนเห็นความเชื่อมโยงและความสัมพันธ์ระหว่างศาสตร์ต่าง ๆ 5) *การประเมินผลตามสภาพจริง* ใช้เครื่องมือและวิธีการประเมินผลที่หลากหลายและสอดคล้องกับสภาพจริง เพื่อวัดความรู้ ทักษะ และเจตคติของผู้เรียน

ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรตามบริบทพื้นที่ การพัฒนาหลักสูตรตามบริบทพื้นที่สามารถดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้ 1) *การแต่งตั้งคณะทำงาน* แต่งตั้งคณะทำงานที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในการพัฒนาหลักสูตร และมีความเข้าใจในบริบทของพื้นที่ 2) *การวิเคราะห์บริบท* ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และทรัพยากรในท้องถิ่น โดยใช้เครื่องมือและวิธีการที่เหมาะสม เช่น การสำรวจ การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการศึกษาเอกสาร 3) *การกำหนดเป้าหมาย* กำหนดเป้าหมายของหลักสูตรให้สอดคล้องกับผลการวิเคราะห์บริบทและความต้องการของชุมชน 4) *การออกแบบเนื้อหา* ออกแบบเนื้อหาของหลักสูตรให้มีความเชื่อมโยงกับบริบทของพื้นที่ และสอดคล้องกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ 5) *การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้* พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้ 6) *การพัฒนาสื่อการเรียนรู้* พัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ และสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ 7) *การประเมินผล* กำหนดวิธีการประเมินผลที่หลากหลายและสอดคล้องกับสภาพจริง เพื่อวัดความรู้ ทักษะ และเจตคติของผู้เรียน 8) *การนำไปใช้* นำหลักสูตรไปใช้ในสถานศึกษา และติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตรอย่างต่อเนื่อง และ 9) *การปรับปรุง* ปรับปรุงหลักสูตรให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยพิจารณาจากผลการประเมินและการเปลี่ยนแปลงในบริบทของพื้นที่

สรุปได้ว่า แนวคิดการจัดการศึกษาบนฐานบริบทพื้นที่ให้ความสำคัญกับการออกแบบหลักสูตรที่เชื่อมโยงกับสภาพแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชน (Print, 1993) หลักสูตรในลักษณะนี้มุ่งให้ผู้เรียนสามารถนำองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้กับปัญหาและความต้องการจริงของพื้นที่ ในบริบทจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งมีความหลากหลายทางศาสนา ภาษา และวัฒนธรรม หลักสูตรจิตวิทยาจึงควรให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความเข้าใจความแตกต่าง การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และการฟื้นฟูสุขภาพทางจิตใจของชุมชน (Sue & Sue, 2016) แนวคิดนี้สอดคล้องกับบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาในการพัฒนาสังคมและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในระยะยาว เนื่องจาก มจร วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม และศาสนา ซึ่งมีทั้งชาวไทยพุทธ ชาวไทยมุสลิม และกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ การพัฒนาหลักสูตรสาขาจิตวิทยาจึงต้องคำนึงถึงบริบทพื้นที่และความหลากหลายทางวัฒนธรรม ดังนี้ 1) *ความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น* หลักสูตรควรส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในวัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อของกลุ่มต่างๆ ในท้องถิ่น เพื่อให้สามารถทำงานร่วมกับชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) *การจัดการความขัดแย้งทางวัฒนธรรม* หลักสูตรควรให้ความรู้และทักษะในการจัดการความขัดแย้งทางวัฒนธรรมอย่างสันติวิธี เพื่อส่งเสริมความเข้าใจและความร่วมมือระหว่างกลุ่มต่าง ๆ และ 3) *การส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรม* หลักสูตรควรส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรม และสร้างความตระหนักถึงคุณค่าของความแตกต่าง

3. แนวคิดพุทธจิตวิทยา (Buddhist Psychology)

พุทธจิตวิทยาเป็นศาสตร์ที่ผสมผสานหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาเข้ากับหลักการทางจิตวิทยา เพื่อทำความเข้าใจธรรมชาติของจิตใจมนุษย์ สาเหตุของความทุกข์ และหนทางสู่ความสุขที่แท้จริง โดยมีแนวคิดหลัก เช่น ไตรลักษณ์ ชั้น 5 อริยสัจ 4 และการเจริญสติ ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเองและผู้อื่นได้หลากหลายด้าน การศึกษาและทำความเข้าใจพุทธจิตวิทยาจึงเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับผู้ที่ต้องการพัฒนาจิตใจให้เข้มแข็ง และแสวงหาความสุขที่แท้จริงในชีวิต

แนวคิดพื้นฐานของพุทธจิตวิทยา พุทธจิตวิทยาเป็นศาสตร์ที่ศึกษาจิตใจและพฤติกรรมของมนุษย์โดยอาศัยหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา โดยมีเป้าหมายหลักคือการทำ ความเข้าใจธรรมชาติของจิตใจ สาเหตุของความทุกข์ และหนทางสู่ความสุขที่แท้จริง พุทธจิตวิทยาไม่ได้มองว่าจิตใจเป็นสิ่งที่แยกออกจากร่างกาย แต่เป็นกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และมีความสัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ รอบตัว

ไตรลักษณ์ เป็นหลักธรรมที่สำคัญที่สุดในพระพุทธศาสนา ซึ่งอธิบายถึงลักษณะ 3 ประการของสรรพสิ่งในโลก ได้แก่ อนิจจัง ทุกสิ่งทุกอย่างไม่เที่ยงแท้ เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ไม่

มีอะไรคงอยู่ถาวร *ทุกขัง* ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นทุกข์ เพราะมีความไม่เที่ยงแท้ และไม่สามารถตอบสนองความต้องการของเราได้อย่างสมบูรณ์ *อนัตตา* ทุกสิ่งทุกอย่างไม่ใช่ตัวตนของเรา ไม่สามารถยึดมั่นถือมั่นว่าเป็นของเราได้ เนื่องจาก การเข้าใจไตรลักษณ์จะช่วยให้เราปล่อยวางความยึดมั่นถือมั่นในสิ่งต่าง ๆ และลดความทุกข์ลงได้

ขั้น 5 เป็นองค์ประกอบ 5 ประการที่รวมกันเป็นความเป็นมนุษย์ ได้แก่ *รูป* ร่างกายและส่วนประกอบต่างๆ ของร่างกาย *เวทนา* ความรู้สึกสุข ทุกข์หรือไม่สุขไม่ทุกข์ *สัญญา* การรับรู้และการจำได้หมายรู้ *สังขาร* ความคิด เจตนา และแรงจูงใจต่างๆ และ *วิญญาณ* การรับรู้ทางประสาทสัมผัสทั้ง 5 และการรับรู้ทางใจ โดยที่ พุทธจิตวิद्याมองว่าขั้น 5 เป็นกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และไม่มีส่วนใดส่วนหนึ่งที่เป็นตัวตนของเราอย่างแท้จริง

อริยสัจ 4 เป็นหลักธรรมที่อธิบายถึงความจริง 4 ประการเกี่ยวกับความทุกข์ ได้แก่ *ทุกข์* ความทุกข์เป็นส่วนหนึ่งของชีวิต *สมุทัย* สาเหตุของความทุกข์คือตัณหา ความอยาก *นิโรธ* ความดับทุกข์คือการดับตัณหา *มรรค* หนทางสู่ความดับทุกข์คืออริยมรรคมีองค์ 8 อีกทั้ง อริยสัจ 4 เป็นแผนที่นำทางไปสู่ความดับทุกข์ โดยการทำความเข้าใจสาเหตุของความทุกข์ และปฏิบัติตามหนทางที่ถูกต้อง

อริยมรรคมีองค์ 8 เป็นหนทางปฏิบัติ 8 ประการที่นำไปสู่ความดับทุกข์ ได้แก่ *สัมมาทิฎฐิ* ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับความจริงของชีวิต *สัมมาสังกัปปะ* ความคิดที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์ *สัมมาวาจา* การพูดจาที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์ *สัมมากัมมันตะ* การกระทำที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์ *สัมมาอาชีวะ* การประกอบอาชีพที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์ *สัมมาวายามะ* ความเพียรพยายามที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์ *สัมมาสติ* การมีสติระลึกรู้ในปัจจุบันขณะ และ *สัมมาสมาธิ* การมีสมาธิจิตที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์ ดังนั้น การปฏิบัติตามอริยมรรคมีองค์ 8 อย่างสม่ำเสมอ จะช่วยให้เราพัฒนาจิตใจให้เข้มแข็ง และสามารถดับความทุกข์ได้ในที่สุด

การเจริญสติ เป็นการฝึกฝนจิตใจให้มีสติระลึกรู้ในปัจจุบันขณะ โดยไม่ตัดสิน ไม่วิพากษ์วิจารณ์ การเจริญสติสามารถทำได้หลายวิธี เช่น การนั่งสมาธิ การเดินจงกรม การรับประทานอาหารเช้าอย่างมีสติ หรือการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันอย่างมีสติ อีกทั้ง การเจริญสติจะช่วยให้เราตระหนักรู้ถึงความคิด ความรู้สึก และความรู้สึกทางกายของเราได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ทำให้เราสามารถจัดการกับอารมณ์และความเครียดได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถตัดสินใจได้อย่างรอบคอบ

การประยุกต์ใช้พุทธจิตวิทยา พุทธจิตวิทยาสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเอง และผู้อื่นได้หลายด้าน เช่น 1) *การจัดการกับความเครียดและความวิตกกังวล* การเจริญสติและการฝึกสมาธิสามารถช่วยลดความเครียดและความวิตกกังวลได้ 2) *การพัฒนาความสัมพันธ์* การเข้าใจ

หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา เช่น เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา สามารถช่วยพัฒนาความสัมพันธ์กับผู้อื่นให้ดีขึ้นได้ 3) *การเพิ่มความสุขและความพึงพอใจในชีวิต* การปล่อยวางความยึดมั่นถือมั่นในสิ่งต่างๆ และการทำความดี สามารถเพิ่มความสุขและความพึงพอใจในชีวิตได้ 4) *การบำบัดทางจิต* พุทธจิตวิทยาสามารถนำมาใช้ในการบำบัดผู้ที่มีปัญหาทางจิตใจ เช่น โรควิตกกังวล หรือโรคย้ำคิดย้ำทำ

สรุปได้ว่า พุทธจิตวิทยาเป็นแนวคิดที่อธิบายธรรมชาติของจิตมนุษย์บนฐานคำสอนในพระพุทธศาสนา โดยมุ่งเน้นการเข้าใจจิต กระบวนการเกิดทุกข์ และการพัฒนาจิตเพื่อความหลุดพ้นและความสงบภายใน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2559) เมื่อพิจารณาในเชิงการศึกษา พุทธจิตวิทยาสามารถบูรณาการเข้ากับจิตวิทยาสมัยใหม่ โดยเฉพาะในด้านการพัฒนาจิตใจ การจัดการอารมณ์ ความเครียด และการสร้างสติและปัญญา ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในสังคมร่วมสมัย (Lickona, 1991) การนำพุทธจิตวิทยามาเป็นแกนของหลักสูตรจิตวิทยาในสถาบันสงฆ์จึงช่วยสะท้อนอัตลักษณ์ของสถาบัน และสร้างความแตกต่างจากหลักสูตรจิตวิทยาทั่วไป

4. แนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์และการบริการสังคม (Experiential Learning and Service Learning)

การเรียนรู้เชิงประสบการณ์และการบริการสังคมเป็นแนวคิดที่มีคุณค่าในการส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาสังคม การนำแนวคิดเหล่านี้มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนจะช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 และเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม

1) **การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning)** คือ กระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง การสะท้อนคิด และการนำประสบการณ์ที่ได้รับมาปรับใช้ในสถานการณ์ใหม่ แนวคิดนี้มีรากฐานมาจากทฤษฎีของ John Dewey ที่เชื่อว่าการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพที่สุดคือการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและการแก้ปัญหาในโลกแห่งความเป็นจริง

หลักการของการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ David Kolb ได้นำเสนอวงจรการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ (1) *ประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรม* ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือสถานการณ์จริง (2) *การสังเกตเชิงไตร่ตรอง* ผู้เรียนสังเกตและไตร่ตรองถึงประสบการณ์ที่ได้รับ (3) *การสร้างมโนทัศน์เชิงนามธรรม* ผู้เรียนสร้างแนวคิดหรือทฤษฎีจากประสบการณ์และการสังเกต (4) *การทดลองอย่างกระตือรือร้น* ผู้เรียนนำแนวคิดหรือทฤษฎีไปทดลองใช้ในสถานการณ์ใหม่ ดังนั้น วงจรนี้เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ผู้เรียนสามารถเริ่มต้นจากขั้นตอนใดก็ได้ และวนซ้ำไปเรื่อย ๆ เพื่อพัฒนาความรู้และความเข้าใจของตนเอง

ประโยชน์ของการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ประกอบไปด้วย (1) *ความเข้าใจที่ลึกซึ้ง* การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริงช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาได้ลึกซึ้งกว่าการเรียนรู้แบบท่องจำ (2) *ทักษะการแก้ปัญหา* ผู้เรียนได้ฝึกฝนการแก้ปัญหาในสถานการณ์จริง ทำให้มีความสามารถในการเผชิญหน้ากับความท้าทายต่าง ๆ (3) *การทำงานร่วมกัน* กิจกรรมเชิงประสบการณ์มักต้องอาศัยการทำงานร่วมกันเป็นทีม ซึ่งช่วยพัฒนาทักษะการสื่อสารและการทำงานร่วมกับผู้อื่น (4) *แรงจูงใจในการเรียนรู้* การเรียนรู้ที่สนุกและท้าทายช่วยกระตุ้นความสนใจและแรงจูงใจในการเรียนรู้ของผู้เรียน (5) *การพัฒนาตนเอง* การสะท้อนคิดเกี่ยวกับประสบการณ์ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจตนเองมากขึ้น และสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง

2) การบริการสังคม (Service-Learning) การบริการสังคมคือรูปแบบหนึ่งของการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ที่ผสมผสานการบริการชุมชนเข้ากับการเรียนรู้ในห้องเรียน โดยมีเป้าหมายเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนและส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนไปพร้อม ๆ กัน

หลักการของการบริการสังคม ประกอบไปด้วย (1) *การตอบสนองความต้องการของชุมชน* กิจกรรมบริการต้องตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของชุมชน และได้รับการออกแบบโดยความร่วมมือระหว่างผู้เรียน อาจารย์ และสมาชิกในชุมชน (2) *การเชื่อมโยงกับการเรียนรู้* กิจกรรมบริการต้องเชื่อมโยงกับหลักสูตรการเรียนการสอนอย่างชัดเจน และส่งเสริมการเรียนรู้เชิงลึก (3) *การสะท้อนคิด* ผู้เรียนต้องมีโอกาสในการสะท้อนคิดเกี่ยวกับประสบการณ์การบริการของตนเอง เพื่อให้เกิดความเข้าใจในประเด็นทางสังคมและพัฒนาตนเอง (4) *ความร่วมมือ* การบริการสังคมต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างผู้เรียน อาจารย์ สมาชิกในชุมชน และองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง (5) *ความยั่งยืน* กิจกรรมบริการควรมีความยั่งยืน และสามารถสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อชุมชนในระยะยาว

ประโยชน์ของการบริการสังคม ประกอบไปด้วย (1) *การพัฒนาความรู้และทักษะ* ผู้เรียนได้นำความรู้และทักษะที่ได้เรียนรู้มาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาจริงในชุมชน ทำให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งและสามารถพัฒนาทักษะต่างๆ ได้อย่างรอบด้าน (2) *การพัฒนาจิตสำนึกของการเป็นพลเมืองที่ดี* ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับประเด็นทางสังคมต่างๆ และมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา ทำให้เกิดความตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสังคมและพัฒนาจิตสำนึกของการเป็นพลเมืองที่ดี (3) *การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน* ผู้เรียนได้สร้างความสัมพันธ์กับสมาชิกในชุมชน และเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน (4) *การพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำ* ผู้เรียนได้ฝึกฝนทักษะการวางแผน การจัดการ และการทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับความเป็นผู้นำ (5) *การสร้างแรงบันดาลใจ* การบริการสังคมสามารถสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้เรียนในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองต่อไป

ความเชื่อมโยงและความแตกต่างระหว่างการเรียนรู้เชิงประสบการณ์และการบริการสังคม การบริการสังคมเป็นรูปแบบหนึ่งของการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ แต่มีความแตกต่างกันในด้านเป้าหมายและขอบเขต การเรียนรู้เชิงประสบการณ์มีเป้าหมายหลักคือการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน ในขณะที่การบริการสังคมมีเป้าหมายทั้งการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนและการตอบสนองความต้องการของชุมชน นอกจากนี้ การเรียนรู้เชิงประสบการณ์สามารถเกิดขึ้นได้ในหลากหลายบริบท ในขณะที่การบริการสังคมเน้นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมและชุมชน

สรุปได้ว่า แนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ของ Kolb (1984) เน้นว่าการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพเกิดจากการผสมผสานระหว่างประสบการณ์ตรง การสะท้อนคิด การสร้างแนวคิด และการนำไปทดลองใช้จริง แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการศึกษาตามแนวพุทธที่ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ ขณะเดียวกัน แนวคิด Service Learning ช่วยเชื่อมโยงการเรียนรู้ในชั้นเรียนกับการรับใช้สังคม ทำให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักในบทบาทของตนต่อชุมชนและสังคม (Biggs & Tang, 2011) การนำแนวคิดนี้มาใช้ในหลักสูตรจิตวิทยาของวิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี จะช่วยเสริมสร้างทักษะการทำงานจริง ความรับผิดชอบต่อสังคม และการพัฒนาจิตสาธารณะของผู้เรียน

5. แนวคิดอัตลักษณ์สถาบันสงฆ์กับการจัดการศึกษา

อัตลักษณ์ของสถาบันสงฆ์เป็นรากฐานสำคัญของการจัดการศึกษา โดยมีอิทธิพลต่อหลักสูตร วิธีการสอน และการพัฒนาผู้เรียน ในยุคปัจจุบัน สถาบันสงฆ์เผชิญกับความท้าทายในการรักษาและส่งเสริมอัตลักษณ์ของตนเอง แต่ก็มีโอกาสในการใช้เทคโนโลยี ความร่วมมือ และการปรับตัว เพื่อพัฒนาการศึกษาให้ทันสมัยและตอบสนองความต้องการของสังคม โดยยังคงรักษาคุณค่าและอัตลักษณ์ของสถาบันสงฆ์ไว้

อัตลักษณ์สถาบันสงฆ์: รากฐานของการจัดการศึกษา อัตลักษณ์ของสถาบันสงฆ์คือชุดคุณค่า ความเชื่อ และลักษณะเฉพาะที่กำหนดความเป็นเอกลักษณ์ของสถาบันนั้น ๆ อัตลักษณ์นี้เป็นผลมาจากการสั่งสมประสบการณ์ ประวัติศาสตร์ และปรัชญาของสถาบันสงฆ์ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางและเป้าหมายของการจัดการศึกษาในสถาบันนั้น ๆ ประกอบไปด้วย

คุณค่าหลัก อัตลักษณ์ของสถาบันสงฆ์มักจะสะท้อนคุณค่าหลักทางพระพุทธศาสนา เช่น ศีล สมาธิ ปัญญา เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา คุณค่าเหล่านี้เป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรและวิธีการสอนที่เน้นการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีคุณธรรม และมีความรู้ความสามารถ

พันธกิจ อัตลักษณ์ของสถาบันสงฆ์ยังเกี่ยวข้องกับพันธกิจของสถาบันในการเผยแผ่พระธรรมคำสอน สนับสนุนการปฏิบัติธรรม และช่วยเหลือสังคม พันธกิจเหล่านี้มีอิทธิพลต่อการกำหนด

เป้าหมายของการศึกษาที่มุ่งเน้นการผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ความสามารถในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและช่วยเหลือสังคม

วัฒนธรรมองค์กร อัตลักษณ์ของสถาบันสงฆ์ยังสะท้อนวัฒนธรรมองค์กรของสถาบัน ซึ่งรวมถึงรูปแบบการบริหารจัดการ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหาร ครูอาจารย์ และผู้เรียน วัฒนธรรมองค์กรเหล่านี้มีผลต่อบรรยากาศการเรียนรู้และการพัฒนาผู้เรียน

ความท้าทายและโอกาสในการรักษาและส่งเสริมอัตลักษณ์ ในยุคปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว สถาบันสงฆ์เผชิญกับความท้าทายในการรักษาและส่งเสริมอัตลักษณ์ของตนเอง

1) ความท้าทาย ประกอบไปด้วย *การเปลี่ยนแปลงทางสังคม* เช่น การลดลงของจำนวนผู้สนใจบวชเรียน การเพิ่มขึ้นของความหลากหลายทางวัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลงค่านิยม อาจส่งผลกระทบต่ออัตลักษณ์ของสถาบันสงฆ์ *เทคโนโลยีสารสนเทศ* และการสื่อสารมีอิทธิพลอย่างมากต่อการศึกษาและการเรียนรู้ การใช้เทคโนโลยีในการจัดการศึกษาอาจทำให้เกิดความท้าทายในการรักษาคุณค่าและวัฒนธรรมดั้งเดิมของสถาบันสงฆ์ *การแข่งขัน* สถาบันสงฆ์ต้องเผชิญกับการแข่งขันจากสถาบันการศึกษาอื่น ๆ ที่มีหลักสูตรและวิธีการสอนที่ทันสมัยกว่า

2) โอกาส ประกอบไปด้วย *การใช้เทคโนโลยี* เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสามารถนำมาใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและส่งเสริมการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ *ความร่วมมือ* สถาบันสงฆ์สามารถร่วมมือกับสถาบันการศึกษาอื่น ๆ และองค์กรต่าง ๆ เพื่อพัฒนาหลักสูตรและวิธีการสอนที่ทันสมัยและตอบสนองความต้องการของสังคม *การปรับตัว* สถาบันสงฆ์สามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยี โดยยังคงรักษาคุณค่าและอัตลักษณ์ของตนเอง

3) ส่งเสริมอัตลักษณ์ มจร วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี เป็นสถาบันการศึกษาของสงฆ์ที่มีอัตลักษณ์เฉพาะ การพัฒนาหลักสูตรสาขาวิชาจิตวิทยาจึงต้องคำนึงถึงอัตลักษณ์ของสถาบันสงฆ์และการบูรณาการหลักธรรมคำสอน ดังนี้ (1) *การบูรณาการหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา* หลักสูตรควรบูรณาการหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเข้ากับเนื้อหาทางจิตวิทยา เพื่อให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในหลักการทางจิตวิทยาที่สอดคล้องกับหลักธรรมคำสอน (2) *การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม* หลักสูตรควรเน้นการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของผู้เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณธรรมที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือผู้อื่น การมีเมตตา และการให้อภัย (3) *การส่งเสริมการปฏิบัติธรรม* หลักสูตรควรส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติธรรมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อพัฒนาจิตใจและสติปัญญา ดังนั้น อัตลักษณ์ของสถาบันสงฆ์สะท้อนผ่านการจัดการศึกษาที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้มีปัญญา คุณธรรม และความสามารถในการรับใช้สังคมตามหลักพระพุทธศาสนา (มหาจุฬาลงกรณ

ราชวิทยาลัย, 2560) แนวคิดนี้ทำให้การพัฒนาหลักสูตรจิตวิทยาไม่เพียงมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ แต่ยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาจิตใจและจริยธรรมควบคู่กัน

สรุปเชิงแนวคิด แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรสาขาวิชาจิตวิทยาในวิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ประกอบด้วยทฤษฎีการพัฒนาหลักสูตร แนวคิดบริบทพื้นที่ พุทธจิตวิทยา การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ และอัตลักษณ์สถาบันสงฆ์ ซึ่งสามารถบูรณาการเข้าด้วยกันเพื่อสร้างหลักสูตรที่มีความเหมาะสมกับบริบทพหุวัฒนธรรม และตอบสนองพันธกิจของสถาบันสงฆ์อย่างเป็นรูปธรรม

แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสาขาวิชาจิตวิทยาสำหรับ มจร วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี

หลักสูตรสาขาวิชาจิตวิทยาควรพัฒนาบนฐานการบูรณาการจิตวิทยาศาสตร์ร่วมสมัยกับพุทธจิตวิทยา โดยยึดอัตลักษณ์สถาบันสงฆ์และบริบทสังคมพหุวัฒนธรรมชายแดนใต้เป็นแกนกลาง มุ่งผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ทางจิตวิทยา ควบคู่คุณธรรม จริยธรรม และจิตสำนึกเพื่อสังคม

1. หลักการและเหตุผล การพัฒนาหลักสูตรสาขาวิชาจิตวิทยาสำหรับ มจร วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจาก 1) *ความต้องการด้านสุขภาพจิตในพื้นที่* จังหวัดชายแดนภาคใต้ประสบปัญหาความรุนแรงและความขัดแย้งอย่างต่อเนื่อง ส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิตของประชาชนในพื้นที่ การมีบุคลากรทางด้านจิตวิทยาที่มีความรู้ความสามารถจึงเป็นสิ่งจำเป็นในการช่วยเหลือและเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบ 2) *บริบททางสังคมและวัฒนธรรม* การพัฒนาหลักสูตรต้องคำนึงถึงบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความหลากหลายทางศาสนาและชาติพันธุ์ เพื่อให้หลักสูตรมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน 3) *การบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา* มจร เป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์ การบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ากับเนื้อหาทางจิตวิทยาจะช่วยให้บัณฑิตมีความเข้าใจในธรรมชาติของจิตใจและสามารถนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเองและผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ 4) *การผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ* หลักสูตรต้องได้รับการออกแบบให้สอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพและสามารถผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ ความสามารถ และคุณธรรม จริยธรรม พร้อมที่จะนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการทำงานและพัฒนาสังคม

2. วัตถุประสงค์ของหลักสูตร หลักสูตรสาขาวิชาจิตวิทยาสำหรับ มจร วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ควรมีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) ผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ ความเข้าใจในหลักการและทฤษฎีทางจิตวิทยา 2) ผลิตบัณฑิตที่มีทักษะในการประเมิน วินิจฉัย และบำบัดปัญหาทางจิตใจ 3) ผลิตบัณฑิตที่มีคุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม 4) ผลิตบัณฑิตที่สามารถบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ากับความรู้ทางจิตวิทยา 5) ผลิตบัณฑิตที่สามารถทำงานร่วมกับ

ผู้อื่นและปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี 6) ผลิตบัตินที่ที่สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเอง สังคม และประเทศชาติ

3. โครงสร้างหลักสูตร โครงสร้างหลักสูตรควรมีความยืดหยุ่นและสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม โดยทั่วไปแล้ว โครงสร้างหลักสูตรควรประกอบด้วย 1) *หมวดวิชาศึกษาทั่วไป* 2) *หมวดวิชาเฉพาะ* 3) *หมวดวิชาเลือก* 4) *หมวดวิชาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ*

4. เนื้อหาหลักสูตร เนื้อหาหลักสูตรควรมีความทันสมัยและสอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพ โดยครอบคลุมเนื้อหาที่สำคัญในสาขาจิตวิทยาต่างๆ นอกจากนี้ ควรมีการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ากับเนื้อหาทางจิตวิทยาอย่างเหมาะสม ตัวอย่างเนื้อหาที่ควรมีในหลักสูตร 1) *จิตวิทยาทั่วไป* ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับจิตวิทยา พัฒนาการของจิตวิทยา แนวคิดและทฤษฎีทางจิตวิทยา 2) *จิตวิทยาพัฒนาการ* การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคมของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย 3) *จิตวิทยาสังคม* อิทธิพลของสังคมที่มีต่อพฤติกรรม ความคิดและความรู้สึกของบุคคล 4) *จิตวิทยาคลินิก* การประเมิน วินิจฉัย และบำบัดปัญหาทางจิตใจ 5) *จิตวิทยาการปรึกษา* การให้คำปรึกษาและช่วยเหลือบุคคลที่มีปัญหาในการปรับตัว 6) *จิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ* การประยุกต์ใช้หลักการทางจิตวิทยาในการบริหารจัดการองค์กรและพัฒนาบุคลากร 7) *สถิติและการวิจัยทางจิตวิทยา* การใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลและการทำวิจัยทางจิตวิทยา 8) *จิตวิทยาศาสนา* ความสัมพันธ์ระหว่างจิตวิทยาและศาสนา อิทธิพลของศาสนาที่มีต่อสุขภาพจิต 9) *จิตวิทยาเชิงบวก* การศึกษาเกี่ยวกับความสุข ความพึงพอใจ และศักยภาพของมนุษย์ 10) *หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา* การบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น อริยสัจ 4 ไตรลักษณ์ และมรรคมีองค์ 8 เข้ากับเนื้อหาทางจิตวิทยา

5. กระบวนการเรียนการสอน กระบวนการเรียนการสอนควรมีความหลากหลายและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยใช้เทคนิคการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของแต่ละวิชา ตัวอย่างเทคนิคการสอนที่สามารถนำมาใช้ 1) *การบรรยาย* การถ่ายทอดความรู้และแนวคิดที่สำคัญ 2) *การอภิปราย* การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ 3) *การทำงานกลุ่ม* การทำงานร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาหรือทำกิจกรรม 4) *การนำเสนอ* การนำเสนอผลงานหรือรายงาน 5) *การศึกษาดูงาน* การเยี่ยมชมหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง 6) *การฝึกปฏิบัติ* การฝึกทักษะต่าง ๆ ในสถานการณ์จำลองหรือสถานการณ์จริง 7) *การใช้สื่อเทคโนโลยี* การใช้สื่อเทคโนโลยีในการเรียนการสอน เช่น วิดีโอ คอมพิวเตอร์ และอินเทอร์เน็ต

6. การวัดผลและประเมินผล การวัดผลและประเมินผลควรมีความหลากหลายและครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณธรรม จริยธรรม ตัวอย่างวิธีการวัดผลและประเมินผลที่สามารถนำมาใช้ 1) *การสอบ* การสอบข้อเขียนและสอบปฏิบัติ 2) *การทำรายงาน* การเขียน

รายงานเกี่ยวกับหัวข้อที่กำหนด 3) *การนำเสนอ* การนำเสนอผลงานหรือรายงาน 4) *การประเมินผลงาน* การประเมินผลงานที่นักศึกษาทำ 5) *การสังเกตพฤติกรรม* การสังเกตพฤติกรรมของนักศึกษาในระหว่างการเรียนการสอนและการฝึกปฏิบัติ 6) *การประเมินตนเอง* การให้นักศึกษาประเมินตนเองเกี่ยวกับความรู้ ทักษะ และคุณธรรม จริยธรรม

7. การประกันคุณภาพหลักสูตร การประกันคุณภาพหลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญเพื่อให้มั่นใจว่าหลักสูตรมีคุณภาพและสามารถผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพตามที่คาดหวัง การประกันคุณภาพหลักสูตรควรครอบคลุม 1) *การประเมินหลักสูตร* การประเมินหลักสูตรโดยผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกและภายใน 2) *การปรับปรุงหลักสูตร* การปรับปรุงหลักสูตรตามผลการประเมิน 3) *การติดตามบัณฑิต* การติดตามบัณฑิตที่จบการศึกษาไปแล้ว เพื่อประเมินผลสำเร็จของหลักสูตร 4) *การประเมินผู้สอน* การประเมินผู้สอนโดยนักศึกษาและผู้บริหาร 5) *การพัฒนาผู้สอน* การส่งเสริมให้ผู้สอนพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการพัฒนาหลักสูตรสาขาวิชาจิตวิทยา มจร วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี

1. ควรกำหนดนโยบายให้หลักสูตรจิตวิทยามีอัตลักษณ์ชัดเจนด้านพุทธจิตวิทยา การภาวนา และจริยธรรมวิชาชีพ เพื่อสร้างความแตกต่างจากสถาบันอุดมศึกษาอื่น และตอบสนองภารกิจของสถาบันสงฆ์ต่อสังคม

2. ควรกำหนดให้รายวิชาและกิจกรรมการเรียนรู้สะท้อนความหลากหลายทางศาสนา วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์พื้นที่ชายแดนใต้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะด้านการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

3. ควรสนับสนุนงบประมาณและความร่วมมือกับวัด ชุมชน สถานศึกษา และหน่วยงานด้านสุขภาพจิต เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงและตอบโจทย์ปัญหาสังคมในพื้นที่

4. ควรมีนโยบายส่งเสริมการพัฒนาอาจารย์ด้านจิตวิทยาสมัยใหม่ พุทธจิตวิทยา และจิตวิทยาข้ามวัฒนธรรม รวมทั้งการวิจัยเชิงพื้นที่และการสร้างองค์ความรู้ใหม่

5. ควรผลักดันให้หลักสูตรเป็นกลไกเชิงนโยบายด้านการเยียวยาทางจิตใจ การลดความขัดแย้ง และการเสริมสร้างสันติสุขในพื้นที่ชายแดนใต้ ผ่านงานบริการวิชาการและการมีส่วนร่วมของชุมชน

6. ควรกำหนดนโยบายให้หลักสูตรสอดคล้องกับมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา (OBE/TQF) และเชื่อมโยงกับแนวทางการรับรองวิชาชีพด้านจิตวิทยา เพื่อเพิ่มโอกาสในการประกอบอาชีพของบัณฑิต

7. ควรสร้างความร่วมมือระหว่าง มจร หน่วยงานรัฐ องค์กรศาสนา และสถาบันการศึกษา ในและต่างประเทศ เพื่อพัฒนาหลักสูตร วิจัย และนวัตกรรมด้านจิตวิทยาเพื่อสังคมพหุวัฒนธรรม อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายดังกล่าวจะช่วยให้หลักสูตรสาขาวิชาจิตวิทยาของ มจร วิทยาลัย สงฆ์ปัตตานี มีความเข้มแข็ง เชื่อมโยงกับบริบทพื้นที่ และเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และสันติภาพของสังคมชายแดนได้ในระยะยาว

สรุป

จากแนวคิดและทฤษฎีที่กล่าวมาข้างต้น สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาหลักสูตร สาขาวิชาจิตวิทยาสำหรับ มจร วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรสาขาวิชาจิตวิทยาสำหรับ มจร วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี

- 1) กำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตรให้ชัดเจน วัตถุประสงค์ของหลักสูตรควรกำหนดให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนท้องถิ่น และอัตลักษณ์ของสถาบันสงฆ์
- 2) ออกแบบหลักสูตรให้มีความยืดหยุ่น หลักสูตรควรมีความยืดหยุ่นและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการเรียนรู้ของตนเอง
- 3) บูรณาการความรู้ทางจิตวิทยากับหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา หลักสูตรควรบูรณาการความรู้ทางจิตวิทยากับหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในหลักการทางจิตวิทยาที่สอดคล้องกับหลักธรรมคำสอน
- 4) ส่งเสริมการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง หลักสูตรควรส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง และมีโอกาสในการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลต่าง ๆ ในชุมชน
- 5) ประเมินผลหลักสูตรอย่างสม่ำเสมอ ควรมีการประเมินผลหลักสูตรอย่างสม่ำเสมอ เพื่อปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2560). *แผนพัฒนามหาวิทยาลัย*, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2559). *พุทธธรรม: ฉบับปรับปรุงและขยายความ*. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Biggs, J., & Tang, C. (2011). *Teaching for quality learning at university (4th ed.)*. Open University Press.
- Kolb, D. A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. Prentice Hall.
- Lickona, T. (1991). *Educating for character: How our schools can teach respect and responsibility*. Bantam Books.
- Print, M. (1993). *Curriculum development and design (2nd ed.)*. Allen & Unwin.
- Sue, D. W., & Sue, D. (2016). *Counseling the culturally diverse: Theory and practice (7th ed.)*. Wiley.
- Taba, H. (1962). *Curriculum development: Theory and practice*. Harcourt, Brace & World.
- Tyler, R. W. (1949). *Basic principles of curriculum and instruction*. University of Chicago Press.